

1923

Azərbaycanın özü qədər əbədi

2022

Aşağı Kəndölənçay su anbarının açılışı. Füzuli rayonu 1982-ci il.

Azərbaycanda meliorasiya sisteminin bünövrəsini Heydər Əliyev qoymuşdur

"Meliorasiya və su təsərrüfatı obyektləri bizim sərəvətimizdir və bu sərəvətdən səmərəli istifadə etməliyik" sözlərini tarixə yazmış Ulu Öndər Heydər Əliyev ölkə iqtisadiyyatının, xüsusilə də kənd təsərrüfatının inkişafında böyük əhəmiyyət kəsb edən meliorasiya və su təsərrüfatı kompleksinin yaradıcısı, müəllifi və təşkilatçısıdır.

Keçmiş Sovet İttifaqı kimi böyük bir dövlətin zəngin iqtisadi potensialından və geniş imkanlarından istifadə edərək respublikanı tərəqqi yoluna çıxaran Heydər Əliyevin rəhbərliyi ilə yeni və müasir sənaye sahələrinin yaradılması istiqamətində mühüm tədbirlər həyata keçirilmişdir. Həmin illərdə respublikanın bütün bölgələrinin inkişafı, istehsalatla bilavasitə bağlı olan elmi-tədqiqat sahələrinin genişləndirilməsi sahəsində kompleks tədbirlər görülmüş, elmi-texniki tərəqqinin nailiyyətləri, müasir texnologiyaların istehsalatda tətbiqi Azərbaycanın keçmiş ititəfaq müqavimətində öncül mövqelər çıxmasına, sosial-iqtisadi həyatında yüksəkliklərə çatmasına töhfə vermişdir.

Ümummilli Lider Heydər Əliyevin hakimiyyətə gəldiyi vaxtdan Azərbaycanın kənd təsərrüfatında, sonayesində, ümumiyyətlə, xalq təsərrüfatının bütün sahələrində xüsusi canlanma başlanmışdır. Kənd təsərrüfatının inkişafı haqqında bir neçə tarixi qərar qəbul olundu. Bunlardan "Azərbaycanda kənd təsərrüfatının inkişaf etdirilməsi tədbirləri haqqında" (1970-ci il), "Azərbaycanda kənd təsərrüfatı istehsalatı daha da intensivləşdirmək tədbirləri haqqında" (1975-ci il), "1976-1980-ci illərdə torpaqların meliorasiyası və meliorasiya olunmuş torpaqların istifadəsinin yaxşılaşdırılması tədbirləri haqqında" (1976-ci il) və "Azərbaycanda kənd təsərrüfatı istehsalatı daha da intensivləşdirmək tədbirləri haqqında" (1979-cu il) qərarları xüsusi əhəmiyyət kəsb etdi. Məhz bu qərarlar əsasında Azərbaycanda kənd təsərrüfatı istehsalatının dinamik inkişafı proqramları qəbul olundu.

Meliorasiya və su təsərrüfatının respublikamızın iqtisadiyyatının, xüsusilə kənd təsərrüfatının inkişafında mühüm rolunu özündə ehtiva edən böyük əhəmiyyətli müəyyən edən Heydər Əliyev bu sahədə əsaslı vəsait qoyulmasını ititəfaq hökuməti qarşısında bir vəzifə kimi qoydu. Nəticədə 1971-1975-ci illərdə meliorasiya işlərinə 580 milyon manatdan artıq vəsait xərcləndi ki, bu da 1966-1970-ci illərdə olduğundan iki dəfə çox idi. Bu müddətdə 23,5 min hektar yeni suvarılan torpaqlar istifadəyə verildi, 156,8 min hektar suvarılan torpaqların meliorativ vəziyyəti yaxşılaşdırılmış, 88 min hektar sahədə torpaqların yuyulması, o cümlədən 48 min hektarda əsaslı yuyulma, 110,3 min hektar sahədə suvarma şəbəkələrinin yenidən qurulması və su təsərrüfatının yaxşılaşdırılması, 133,2 min hektar sahədə hamarlaşdırma işləri aparılmış, 248,6 min hektar çay otlaq sahələrində su təminatı sistemləri inşa edilmişdir.

1976-1982-ci illərdə də Heydər Əliyevin səyi nəticəsində su təsərrüfatı və meliorasiya tikintisi, torpaq fondunun sağlamlaşdırılması və suvarma-drenaj sistemlərinin yenidən qurulması sahəsində aparılan işlərin miqyası daha da genişləndirildi. Bu

illərdə meliorasiya tədbirlərinə yönəldilən vəsaitin həcmi 1971-1975-ci illərdəki nisbətən 2,4 dəfə artdı və 1 milyard 382 milyon manata çatdı, 1,2 milyard manata yaxın əsas fondlar işə salındı, 89,6 min hektar yeni suvarılan torpaqlar istifadəyə verildi, 605 min hektar sahədə suvarma sistemləri yenidən quruldu, 137 min hektar ərazidə torpaq sahələri meliorativ cəhətdən yaxşılaşdırıldı, 274,4 min hektar sahədə əsaslı hamarlaşdırma işləri aparıldı. Ümumiyyətlə, Heydər Əliyevin respublikamıza rəhbərlik etdiyi ilk dövrdə (1969-1982-ci illər) meliorasiya və su təsərrüfatı kompleksində 2,5 milyard manatdan artıq vəsait yönəldilmişdir ki, bu da sovet hakimiyyəti dövrünün 50 il ərzində qoyulan vəsaitdən 2 dəfədən artıq idi. Həmin vəsait hesabına 200 min hektara yaxın yeni suvarılan torpaqlar kənd təsərrüfatı dövrünə əsaslı hesab edilmiş, 400 min hektara yaxın suvarılan torpaqların meliorativ vəziyyəti, 825 min hektar sahədə su təminatı tədbirləri, meliorasiya və irriqasiya obyektlərinin tikintisi və irriqasiya sistemlərinin təmiri, meliorasiya və irriqasiya tədbirlərinin aparılması qaydalarını müəyyən etdi.

Ulu Öndərin təşəbbüsü ilə Azərbaycan qoyulan xarici investisiyaları ilk növbədə meliorasiya və su təsərrüfatı sahəsinə yönəldildi. Xarici investisiyaların səmərəliliyini təmin etmək məqsədilə tikintisi yarımqıq qalmış 150 obyektdən ölkə üçün mühüm əhəmiyyət kəsb edən 11 obyekti seçildi və onlardan iqtisadiyyatımız üçün ən vacib olan üç obyekti - Baş Mil-Muğan kollektorunun tikintisinə, Samur-Abşeron suvarma sisteminin yenidən qurulmasına və Naxçıvan Muxtar Respublikasında Vayxır su anbarının tikintisinə birinci növbədə maliyyələşdirilməsi qərar alındı. Ümummilli Lider Heydər Əliyevə islam dünyasının böyük hörmətini və ehtiramını təsdiq olaraq, İslam İnkişafı Bankının rəhbərliyi Baş Mil-Muğan kollektorunun tikintisinin davam etdirilməsinə güzəştli kredit və Samur-Abşeron suvarma sisteminin yenidən qurulması xəmsinin 28,5 kilometr uzunluğunda 3-cü buraxılış xəmindən 4,6 kilometr əlavə edərək, İslam İnkişafı Bankının krediti ilə 2003-cü ildə Baş Mil-Muğan kollektorunun 28,5 kilometr uzunluğunda 3-cü buraxılış xəmindən 4,6 kilometr əlavə edilmişdir.

Samur-Abşeron suvarma sistemi ölkəmizin şimal bölgəsinin, eləcə də Bakı, Sumqayıt şəhərlərinin və Abşeron yarımadasının yaşayış məntəqələrinə, kənd təsərrüfatı və sənaye müəssisələrinin içməli, suvarma və texniki su ilə təminatını təmin edən iri miqyaslı kompleks su təsərrüfatı obyektidir. Hazırda bu sistem respublikanın şimal bölgəsinin 150 min hektara yaxın torpaq sahəsinin suvarma suyunu və Bakı, Sumqayıt şəhərlərinin, habelə Abşeron yarımadasının içməli, suvarma və texniki su ilə təminatını təmin edir. Amma uzun müddət ərzində suya daim artan ehtiyacı ödəmək məqsədilə Samur-Abşeron magistral kanalı fasizləşdirərək, əsaslı təmirə dayandıran istismar olunurdu. Bunun nəticəsində kanalın beton örtüyü dağılıb hissə-hissə sızdığından, qurğuların bir hissəsi funksiyasını itirmiş, su itkisi artmışdır. Odu ki, Heydər Əliyevin tapşırığına əsasən, bu problemin həlli yolları

araşdırılmış və Samur-Abşeron suvarma sisteminin yenidən qurulması ilə bağlı təxirəsalınmış tədbirlərin işlənilməsinə keçirilməsi təklif olunmuşdur.

Sxemin birinci mərhələsində Samur çayı üzərində baş suğutürücü qurğunun və Samur-Abşeron kanalının Vəlvələçaya qədər olan hissəsinin yenidən qurulması, Xanarx kanalının, Vəlvələçay-Taxtakörpü, Taxtakörpü-Ceyranbatan kanalının və Taxtakörpü su anbarının tikintisi nəzərdə tutuldu. İşlətlərin normativ-hüquqi bazası yaradıldı. Bu məqsədlə 30-dan artıq normativ-hüquqi sənəd hazırlandı. Bu sənədlərdən ən mühümü 1996-cı ildə təsdiqlənmiş "Meliorasiya və irriqasiya haqqında" qanundur. Bu qanunla meliorasiya və irriqasiya sahəsində fəaliyyətin əsas istiqamətləri və prinsipləri, meliorasiya və irriqasiya obyektlərinin tikintisi və irriqasiya sistemlərinin təmiri, meliorasiya və irriqasiya tədbirlərinin aparılması qaydalarını müəyyən etdi.

Bu gün Heydər Əliyevin siyasi xətti və ideyaları Prezident İlham Əliyev tərəfindən layiqincə və uğurla davam etdirilir. 2003-cü ildən ötən dövrdə ölkədə meliorasiya və irriqasiya sistemlərinin normal istismarını təşkil, tələb olunan həcmlərdə təmir-bərpa işlərinin görülməsi, suvarılan torpaqların su təminatının və meliorativ vəziyyətinin yaxşılaşdırılması, sel və daşqın sularına qarşı mübarizə işlərinin davam etdirilməsi və digər sahələrdə müvafiq tədbirlər həyata keçirilmişdir. Belə ki, bütün maliyyə mənbələrinin hesabına 2004-2021-ci illərdə 4,6 min kilometr uzunluğunda suvarma kanallarının, 3,4 min kilometr uzunluğunda kollektor-drenaj şəbəkələrinin tikintisi, yenidənqurulması və bərpa, 483 min hektar sahədə torpaqların su təminatının və 307 min hektar sahədə meliorativ vəziyyətinin yaxşılaşdırılması işləri yerinə yetirilmiş, 204 min hektar yeni suvarılan torpaq sahələri ölkə dövrünə daxil edilmişdir. Mövcud torpaq mühafizə bəndlərinin 800 kilometrə qədər hissəsi əsaslı surətdə hündürüldürülmüş və möhkəmləndirilmiş, çaylarda sel və daşqınlarla qarşı 203 kilometr mühafizə tədbirləri həyata keçirilmiş, ökin sahələrinin suvarma suyu ilə təminatının yaxşılaşdırılması, habelə öhalinin içməli suya olan tələbatının ödənilməsi üçün 3061 subartezian quyusu qazılaraq istifadəyə verilmişdir. Ümumi tutumu 456 milyon kub metr olan 4 su anbarı (Taxtakörpü, Şəmkiçay, Tovuzçay, Göytəpə) tikilmiş, ümumi tutumu 15,5 milyon kub metr olan 3 su anbarı (Pirsaatçay, Zoqolovoçay, Lovain) təmir-bərpa edilmişdir.

Prezident İlham Əliyevin ölkədə tətbiq edilən pambıqçılıq, tütüncülüyü, baramaçılıq və digər sahələrin inkişafı, eləcə də aqroparkların və iri təsərrüfatların yaradılması ilə əlaqədar verdiyi tapşırıqların icrasını olaraq ASC meliorasiya və irriqasiya sistemlərinin normal istismarını təşkil, suvarılan sahələrin təminatının və meliorativ vəziyyətinin artırılması və onun birinci növbəsinin təmir-bərpa işləri üzrə 2020-2021-ci illərdə 3775 p/m basqılı boru kəmərinin 1202 p/m hissəsinin quraşdırılması işləri yerinə yetirilmişdir. Basqılı boru kəmərinin uzunluğunu artırmaq üçün 200 p/m hissəsinin quraşdırılması işləri yerinə yetirilmişdir. Eyni zamanda 2020-ci ildən qalan 71 subartezian quyusunda qazma işləri tamamlanaraq istismara verilmişdir. Eyni zamanda 15413 p/m uzunluğunda beton üzülük təsərrüfatlarında paylayıcı kanalların tikintisi üzrə işlər aparılmışdır. Arazın yeni qol kanalının sahili üzərində 9461 ha yeni torpaq sahəsinin suvarılması üçün 9506 p/m uzunluğunda demir-beton üzülükli paylayıcı kanalları və 12000 p/m qəza suluqlayıcı kanalın qurğularla birlikdə tikintisi üzrə işlər başda çatdırılmışdır. Sabirabad rayonunun 3500 ha çay sahəsinin meliorativ vəziyyətinin yaxşılaşdırılması üçün 25335 p/m qapalı suyuqulayıcı və 108032 p/m qapalı drenler tikilmişdir.

Yevlax rayonunda Aqroparka məxsus 2960 ha torpaq sahəsinin suvarma suyu ilə təminatı məqsədilə işləri yerinə yetirilmişdir. Ümumilikdə ASC tərəfindən 2021-ci ildə icra olunmuş layihələrin hesabına 9,5 min hektar sahədə torpaqların su təminatı və 3,5 min hektar sahədə meliorativ vəziyyəti yaxşılaşdırılmış, 2,1 min hektar yeni torpaq sahəsi suvarma suyu ilə təminatı edilmişdir. Ölkəmizdə su ehtiyatlarından daha səmərəli istifadə edilməsi məqsədilə qabaqcıl dünya ölkələrinin təcrübələrindən istifadə edilərək işlər aparılır. Bu istiqamətdə İsrailin "Mekorot" milli su şirkəti ilə Azərbaycan Meliorasiya və Su Təsərrüfatı ASC arasında suvarılan torpaqların su təminatının və meliorativ vəziyyətinin yaxşılaşdırılması, müasir suvarma üsullarının tətbiqi ilə suya qonaq potensialının qiymətləndirilməsi, su təsərrüfatının iqlim dəyişikliklərinə uyğunlaşdırılması, meliorasiya obyektlərinin planlaşdırılması, layihələndirilməsi, yenidən qurulması və tikintisi üçün müasir su təchizatı texnologiyalarını tətbiq etmək məqsədi ilə məsləhət xidmətləri müqaviləsi imzalanmışdır.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin müvafiq sərəncamları ilə təsdiq edilmiş "Azərbaycan Respublikasının 2022-ci il dövlət büdcəsində vəsait qoyuluşu (investisiya xərcləri) üçün nəzərdə tutulan vəsaitin bölgüsü" və "Azərbaycan Respublikasının 2022-ci il dövlət büdcəsində işğaldan azad olunmuş ərazilərin yenidən qurulması və bərpası üçün nəzərdə tutulan vəsaitin

bölgüsü"ndə cari ildə səhmdar cəmiyyəti tərəfindən Araz çayının yeni qolundan suyun yeni suvarılacaq torpaq sahələrinin verilməsi üçün paylayıcı kanalların tikintisi, Ağsu rayonunun ökin sahələrinin su təminatının yaxşılaşdırılması üçün Qazanarx kanalının yenidən qurulması, Qazax rayonunun Xanlıqlar, Kəmərlər, Aslanbəyli Qaymaqlı və İkinci Şıxlı kəndlərinin ökin sahələrini su ilə təminatı etmək məqsədilə su nasos stansiyalarının və yeraltı suvarma şəbəkələrinin bərpası (ikinci Şıxlı təsərrüfatı üzrə), Şəmkiçay kanalının nasos stansiyasının suvarma qabiliyyətinin artırılması və onun I növbəsinin təmir-bərpası, Şəmkiçay kanalının II növbəsinin zonasında təsərrüfatlararası paylayıcı kanalların layihələndirilməsi və tikintisi, Sabirabad və Salyan rayonlarında yerləşən çay otlaqlarında meliorativ tədbirlərin aparılması, ökin sahələrinin suvarma suyu ilə təminatının yaxşılaşdırılması (Hacıqabul rayonu üzrə), Azərbaycan Respublikasının rayonlarında su təchizatının yaxşılaşdırılması məqsədilə subartezian quyularının layihələndirilməsi və qazılması, sel və daşqın təhlükəli çayların zərərli təsirinə qarşı mübarizə və qəza vəziyyətinin aradan qaldırılması tədbirləri, Həkeriçay və Bərgüşadçay su anbarlarının texniki-iqtisadi əsaslandırılmasının və layihə sənədliyinin hazırlanması, Suqovuşan (5,2 km magistral kanalla birlikdə), Xaçınçay (7 km uzunluğunda kanalla birlikdə), Aşağı Kəndölənçay, Kəndölənçay-1 və Kəndölənçay-2 su anbarlarının təmir və bərpası, Ağdam, Füzuli və Cəbrayıl rayonlarının işğaldan azad olunmuş ərazilərdə meliorasiya və su təsərrüfatı kompleksinin bərpası və inkişafı üzrə texniki-iqtisadi əsaslandırılmanın və layihə sənədliyinin hazırlanması, Tortəçay SO Sahil kanalının yenidən qurulması, Qız qalası su anbarından magistral kanalın tikintisinin texniki-iqtisadi əsaslandırılmasının və layihə sənədliyinin hazırlanması və digər tədbirlərin həyata keçirilməsi nəzərdə tutulur.

Bu tədbirlərin həyata keçirilməsi ilə suvarılan torpaqların su təminatının və meliorativ vəziyyətinin yaxşılaşdırılması, yeni suvarılan torpaqların meliorasiya və su təsərrüfatı kompleksinin bərpası və inkişafı üzrə texniki-iqtisadi əsaslandırılmanın və layihə sənədliyinin hazırlanması, Tortəçay SO Sahil kanalının yenidən qurulması, Qız qalası su anbarından magistral kanalın tikintisinin texniki-iqtisadi əsaslandırılmasının və layihə sənədliyinin hazırlanması və digər tədbirlərin həyata keçirilməsi nəzərdə tutulur.

Prezident İlham Əliyev tərəfindən ölkə melioratorlarının amayına və sahənin roluna verilən yüksək qiymət bizi daha böyük məsuliyyətə işləməyə və yeni nailiyyətlər qazanmağa sövq edir. Bu böyük diqqət və qayğıkeşliyə cavab olaraq kollektivimiz mövcud meliorasiya və irriqasiya sistemlərinin qorunub saxlanması, lazımı sənayədə istismarının həyata keçirilməsi, təmir-bərpa işlərinin təşkili sahəsində qarşılıqlı qayğı və əməkdaşlıq şəraitində çalışacağıq, ölkə əhalisinin iqtisadi və sosial rifahına töhfə verməyə hazır olacağıq.

Zaur MİKAYİLOV,
Azərbaycan Meliorasiya və Su Təsərrüfatı ASC-nin sədri